

Каталог - 2018

**ХАРКІВСЬКИЙ
ОСІННІЙ МАРАФОН
ПСИХОТЕХНОЛОГІЙ**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТОВАРИСТВО ПСИХОЛОГІВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені Г. С. Сковороди
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені А. С. МАКАРЕНКА
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»
УКРАЇНСЬКА ІНЖЕНЕРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ
УКРАЇНСЬКИЙ НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ
І СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ НАПН УКРАЇНИ
АСОЦІАЦІЯ ПРОФЕСІЙНИХ ПСИХОЛОГІВ ХАРКОВА
МІЖРЕГІОНАЛЬНА ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ СПРИЯННЯ РОЗВИТКУ СИМВОЛДРАМИ
ВСЕУКРАЇНСЬКА АРТ-ТЕРАПЕВТИЧНА АСОЦІАЦІЯ
СПЕЦІАЛІЗОВАНИЙ ЦЕНТР ДЛЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВОСТЯМИ РОЗВИТКУ «ЛАДО»

*З нагоди 110-річного ювілею Л.І. Божович (1908-1981),
115-ї річниці з дня народження П.І. Зінченка (1903-1969)
та О.М. Леонтьєва (1903-1979)*

ХАРКІВСЬКИЙ ОСІННІЙ МАРАФОН ПСИХОТЕХНОЛОГІЙ

МАТЕРІАЛИ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
(Каталог психотехнологій; тези доповідей)

27 жовтня 2018 року

Харків – 2018

УДК 159.9.07
ББК 88

Рецензенти:

Кузнєцов Марат Амiрович, доктор психологiчних наук, професор кафедри практичної психологiї Харкiвського національного педагогiчного унiверситету iменi Г.С. Сковороди

Панок Вiталiй Григорович, психологiчних наук, професор, директор Українського науково-методичного центру практичної психологiї i соцiальної роботи

Романовський Олександр Георгiйович, доктор педагогiчних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, завідувач кафедри педагогiки i психологiї управління соцiальними системами Національного технічного унiверситету «ХПІ»

Рекомендовано до друку Вченою радою Харкiвського національного педагогiчного унiверситету iменi Г.С. Сковороди, протокол № 7 від 25.10.2018 року

ХАРКIВСЬКИЙ ОСIННIЙ МАРАФОН ПСИХОТЕХНОЛОГIЙ: матеріали наук.-практ. конф., м. Харкiв, 27 жовтня 2018 р., ХНПУ iменi Г.С. Сковороди. Харкiв: Дiса плюс, 2018. 304 с.

ISBN 978-617-7645-34-3

У збiрнику представлено матеріали науково-практичної конференцiї «**ХАРКIВСЬКИЙ ОСIННIЙ МАРАФОН ПСИХОТЕХНОЛОГIЙ**», метою якої було висвітлення в рамках профорiєнтацiї та просвiтництва новiтніх розробок у галузi психотехнологiї, представлених на теренах України.

Перша частина збiрника мiстить **Каталог психотехнологiї** новiтніх авторських розробок розвивальних, психокорекцiйних, діагностичних, тренiнгових програм, методик, технiк тощо, iнформацiя про які подана у виглядi анотацiй.

У другiй частинi розміщено тези доповiдей, які мiстять результати науково-практичних розробок учасникiв конференцiї.

Матеріали конференцiї вiддзеркалюють результати сучасних досліджень у галузях теоретичної та прикладної психологiї.

Для науковцiв, викладачiв, аспiрантiв та магістрантiв, студентiв гуманiтарних спецiальностей, практичних психологiв, вихователiв, соцiальних та медичних працiвникiв.

Матеріали друкуються в авторському варіанті з правками редакцiї.

ISBN 978-617-7645-34-3

УДК 159.9.07
ББК 88

© ХНПУ iменi Г.С.Сковороди, 2018
© Колектив авторiв, 2018
© Сльчанiнова Т.М. (оформлення, Ψ-смблема), 2018
© Фоменко К.І. (обкладинка), 2018

особистості дитини та системи ставлень у сім'ї.....	231
Павлик О.М., Маренич Г.В. Ступінь конструктивності стратегій подолання стресових ситуацій юних тхеквондистів	233
Панасенко Е.А. Психологічний супровід дитини дошкільного віку з проявами агресивності	236
Панов М.С. Психологічні основи дезадаптації та реадаптації сучасної особистості ..	244
Підчасов Є.В., Галушко С.М. Термінологічний аналіз поняття «прив'язаність» як соціально-психологічної категорії	246
Підчасов Є.В., Зіза Є.О. Особливості готовності сучасної студентської молоді до створення сім'ї у юнацькому віці.....	250
Поденко А.В., Кутузова О.В. Професійна самоактуалізація студентів-психологів....	254
Постельник М.В. Взаємозв'язок самосвідомості підлітків з рівнем їх адаптації.....	255
Романовська О.О. Рекомендації щодо формування креативності у майбутніх психологів у закладах вищої освіти	257
Саврасов М.В. Теоретико-методологічні передумови дослідження креативності суб'єкта навчально-виховного процесу ВНЗ	261
Сапельнікова Т.С., Павленко Ю.В. Дослідження особистісних факторів розвитку мотивації до навчання у студентів психологів.....	264
Скрипник Н.Г. Ціннісні орієнтації майбутніх практичних психологів	268
Соколова В.В. Нейролінгвістичне програмування та його роль у рекламі	270
Соколова І.М., Колчигіна А.В. Психологічні проблеми особистісної самореалізації сучасної молоді.....	273
Соколова С.М. Особливості психічного супроводу та підтримки людей з залежними формами поведінки (з хімічними залежностями)	274
Стуліка О.Б. Соціальна компетентність класного керівника як умова ефективної реалізації професійної діяльності.....	275
Туріщева Л.В., Ткаченко І.В. Створення «живих картин» як засіб розвитку естетичного сприйняття у молодших школярів з особливими освітніми потребами...	277
Трушик О.В. Готовність педагогічних працівників та психологів до сприйняття розмаїття в умовах інклюзивного навчання	280
Удовенко М.В. Гендерные различия в вербальном поведении респондентов молодого возраста на слово-стимул «юмор»	281
Чепелева Н.І., Підчасов Є.В. Психолого-педагогічні засади впровадження медіаосвіти в навчально-виховний процес закладів освіти	283
Шашенков Д.М., Кондрацька Л.В. Шляхи подолання психологічного стресу.....	286
Шовкова О.Д. Проблема ілюзії мислення в метакогнітивному моніторингу навчальної діяльності студентів ЗВО	288
Щербунова Ю.О. Емоційні стани студентів у ситуації іспиту	289
Яковенко Н.О. Особливості схильності до ризику у студентів з різним рівнем психосоматичної компетентності	290
Яланська С. П. Програма розвитку творчої компетентності майбутніх педагогів.....	291
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ.....	295

прив'язаності дає змогу стверджувати, що прив'язаність – це процес, який потенційно призводить до того, що діти ростуть упевненими в собі, мають стабільну високу самооцінку, покладаються на власні сили, а також проявляють довіру в стосунках з іншими людьми. Вони здатні допомагати самим собі і, у випадку потреби, гідно приймати допомогу з боку інших людей. Потреба в близькості, безпеці, комфорті і турботі – це потреба дорослої людини в прив'язаності, а не повернення до інфантильного способу поведінки. Збереження ставлення прив'язаності протягом усього життя і відкрите вираження потреби у зв'язку з іншою людською істотою – це, скоріше, ознака психологічного здоров'я, ніж прояв патологічної залежності.

Під поняттям прив'язаності як соціально-психологічної категорії ми розуміємо інтегративне утворення, що включає в себе емоційний зв'язок з матір'ю (або особами, які її заміщують), її образ і першу соціальну поведінку, адресовану їй, що дає відчуття близькості, безпеки, надійності стосунків. У стосунках прив'язаності формується певний образ і готовність емоційно і поведінково реагувати на матір, як на першого представника соціалізації. Для розвитку почуття прив'язаності дуже важливі перші 2-3 роки життя дитини. Цей період визначається, як критичний у формуванні прив'язаності. Міра надійності прив'язаності дитини до матері впливає на рівень її самооцінки, самостійності, впевненості у собі, здатність до побудови близьких, емоційних стосунків з іншими людьми.

Отже, ми бачимо, що прив'язаність включає в себе афективний, когнітивний і поведінковий компоненти, і визначається, як базова соціальна установка, що формується у перших стосунках і є першим етапом соціалізації дитини та впливає на подальший розвиток цього процесу. Тобто образ матері (або особи, яка її заміщує), що інтеріоризується, створює внутрішній ресурс і додаткову стійкість у подальшій соціальній адаптації.

Підчасов Є.В., Зіза Є.О.

*Національний педагогічний університет імені Г.С.Сковороди,
м. Харків*

ОСОБЛИВОСТІ ГОТОВНОСТІ СУЧАСНОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ДО СТВОРЕННЯ СІМ'Ї У ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

На сьогоднішній день дослідники відзначають, що сучасна молодь намагається віддаляти процес вступу у шлюб та створення власної сім'ї на невизначений термін. Це сприяє тому, що інститут сім'ї переживає велику кількість проблем (звичність процесу розлучення, небажання народжувати дітей, зміну сімейних ролей та цінностей тощо). В результаті збільшується кількість так званих «цивільних» шлюбів серед молоді, під якими сьогодні розуміють фактичні, незареєстровані сімейні стосунки між чоловіком та жінкою. Зазвичай створення сім'ї припадає на юнацький вік, адже саме в цей період відбувається активна побудова життєвих планів, в яких суттєву

роль займає пошук супутника життя. Бажання створити сім'ю є цілком природним для випускників шкіл та студентів юнацького віку, але, незважаючи на це, існують об'єктивні (матеріальне становище, навчання) і суб'єктивні (психологічна готовність до шлюбу, мода на цивільний шлюб) причини відтермінування укладання шлюбу та створення сім'ї.

Ключовою передумовою укладання гармонійних подружніх стосунків та створення сім'ї дослідники вважають психологічну готовність до шлюбу. Вона передбачає сформованість стійких якостей особистості, необхідних для створення та успішного функціонування сім'ї. Існує велика кількість трактувань терміну психологічної готовності до шлюбу (І. Гребенников, І. Дубровіна, С. Ковальов, М. Козлов, В. Торохтій, А. Прихожан, О. Обозов, В. Сисенко та ін.). У загальному розумінні це складне особистісне утворення, що складається з декількох взаємопов'язаних компонентів: когнітивний (сформованість системи знань про призначення шлюбу, особливості стосунків у шлюбі і систему обов'язків), мотиваційний (наявність відповідних мотивів і установок, що проявляються у виборі шлюбного партнера), операційний (сформованість системи практичних умінь і дій, пов'язаних із спілкуванням і взаємодією), емоційний (наявність емпатійних здібностей) та поведінковий (наявність відповідних умінь конструктивно вирішувати і сприяти запобіганню міжособистісним конфліктам). Рівень психологічної готовності до шлюбу визначається кількістю і якістю сформованості цих компонентів, у випадку не сформованості будь-якого компонента ускладнюється розвиток шлюбно-сімейних стосунків.

У рамках вивчення даної проблематики щодо студентської молоді, нами була розроблена та використана авторська анкета «Життєві плани щодо створення сім'ї», з метою визначення основних тенденцій у поглядах молоді на сімейні стосунки і психологічної готовності до укладання шлюбу. В дослідженні взяли участь 79 студентів юнацького віку (від 17 до 23 років, за класифікацією Кона І.С.), які навчаються у Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С. Сковороди та Харківському національному університеті внутрішніх справ.

Аналіз відповідей анкети дає підставу констатувати, що сумарно у 94% студентів юнацького віку виникає бажання створити власну сім'ю, але більшість з них (65%) уточнили, що це питання далекого майбутнього (табл. 1). Такі результати говорять про те, що інститут сім'ї є привабливим для студентів, але на даний момент вони психологічно не готові до її створення. Причинами цього можуть бути: нагальне отримання освіти, нестабільне матеріальне становище, що пов'язано з відсутністю власного стабільного доходу, мода на цивільний шлюб, небажання нести відповідальність тощо.

Таблиця 1.

Результати дослідження бажання юнаків створити сім'ю

Відповідь	Загальний, %	Дівчата, %	Хлопці, %
1. Так	30	40	8
2. Так, але це питання далекого майбутнього	65	56	84
3. Я поки що не маю бажання, але родичі тиснуть на мене	-	-	-
4. Ні	5	4	8

Показовим є те, що серед 30% досліджуваних, які обрали позитивну відповідь більшістю є дівчата. Таке розподілення результатів може бути пов'язано з функціональною спрямованістю жінок та чоловіків у сім'ї. Прийнято вважати, що основною функцією жінки є народження дітей, а юнацький вік є сприятливою порою для цього. Дівчата (40%) у порівнянні з хлопцями (8%) є спрямованими на створення сім'ї. Для більшості ж хлопців (84%) створення сім'ї це питання далекого майбутнього. Зазвичай чоловіки мають відповідати за матеріальне благополуччя сім'ї, а у сучасному світі, для цього їм потрібно щонайменше отримати освіту і професію. Це й може виступати однією з об'єктивних причин психологічної неготовності укласти шлюб у цьому віці. Отже, можна зробити висновок, що більшість студентів юнацького віку неготові створити власну сім'ю на даний момент (у юнацькому віці), що пов'язано з рядом як об'єктивних так і суб'єктивних факторів.

Ще одне питання стосувалося уявлень сучасної молоді про актуальний вік для створення сім'ї (табл. 2).

Таблиця 2.

Уявлення юнаків про актуальний вік для створення сім'ї

Відповідь	Загальний, %	Дівчата, %	Хлопці, %
1. До 18 років	-	-	-
2. У 19-25 років	71	84	44
3. У 26-30 років	29	16	56
4. Після 30 років	-	-	-

Основна кількість студентів (71%) вважають найбільш вдалим віком для створення сім'ї вік від 19 до 25 років. Цю думку підтримує 84% дівчат, тоді як у хлопців цей діапазон ширший, від 19 до 30 років. Отримані результати говорять про те, що з одного боку більшість юнаків знаходяться в актуальному віці для створення сім'ї, а з іншого, у них немає бажання вступати у шлюб найближчим часом, через що відбувається відкладання шлюбу на наступні вікові фази. Причинами цього можуть виступати

необхідність отримати освіту, становлення в професійній діяльності, недостатнє матеріальне становище для утримання сім'ї, психологічна неготовність до шлюбу в цілому та до офіційного оформлення стосунків (розповсюдженість цивільних шлюбів), що передбачає набуття відповідальності сімейного рівня.

Також було досліджено уявлення студентів про сенс створення сім'ї (Рис.1).

Основні цінності, які обрали студенти розподілилися наступним чином: бажання бути разом (33%), бажання зробити щасливою кохану людину (25%), продовження роду (16%), кохання й духовна спорідненість (13%) та взагалі не цікавлять такі фактори як пошук матеріальних цінностей й надання переваги вибору родичам.

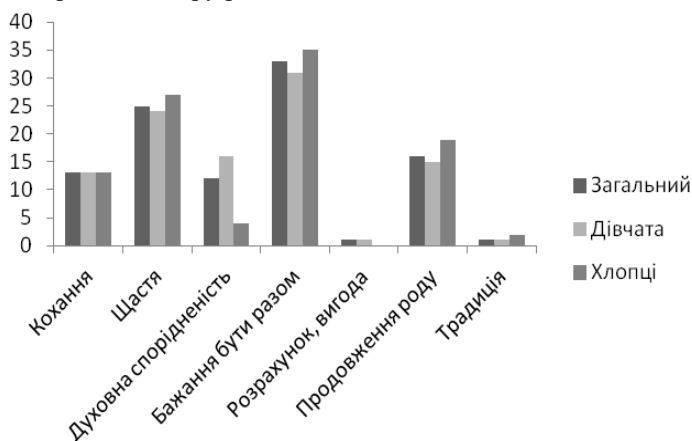

Рис.1. Уявлення студентів про сенс створення сім'ї

Отримані результати вказують на те що, для юнаків на даний момент не є цікавими суто сімейні питання. Їх приваблює проводити час разом, отримувати задоволення від спілкування та знаходити емоційну підтримку, що не потребує глибокої відповідальності за сім'ю. Тобто мова йде більше про парні взаємини, ніж про набуття цивільної відповідальності у шлюбних стосунках.

Отже, наше дослідження показало, що незважаючи на те, що оптимальним віком укладання сімейно-шлюбних стосунків студенти вважають юнацький вік, молодь не проявляє психологічної готовності до цього. Спостерігаються протиріччя, коли юнаки вказують свій вік відповідним для створення сім'ї, заявляють про важливість таких стосунків для себе, але фактично не бажають і не вважають себе готовими вступати в шлюб у даний час, відкладаючи це на майбутнє. Сьогодні їх недостатньо цікавить продовження роду та навіть кохання, їм достатньо мати

можливість спілкуватися і знаходитися поруч. Саме такими стосунками, незважаючи на його офіційне визнання сімейним кодексом, часто характеризується цивільний шлюб, який є поширеною сучасною тенденцією. Можна зробити висновок, що зростання віку вступу у сімейно-шлюбні стосунки, велика кількість проблем, що переживає інститут сім'ї, в тому числі збільшення кількості цивільних шлюбів серед молоді, невід'ємно пов'язано з психологічною готовністю до створення сім'ї сучасної студентської молоді.

Поденко А. В., Кутузова О.В.

Національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, м. Харків
ПРОФЕСІЙНА САМОАКТУАЛІЗАЦІЯ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ

Поняття самоактуалізації синтетичне, воно включає в себе всебічний і безперервний розвиток творчого і духовного потенціалу людини, максимальну реалізацію всіх її можливостей, адекватне сприйняття оточуючих, світу і свого місця в ньому, багатство емоційної сфери та духовного життя, високий рівень психічного здоров'я і моральності (Маслоу А, 1997).

Сучасна система освіти все частіш звертається до пошуку резервів особистості в професійній діяльності. Прагнення до зростання, до самоактуалізації стає найважливішою якістю особистості, а потреба в саморозвитку, прагнення до самовдосконалення є показником особистісної зрілості і одночасно умовою її досягнення.

Потреба в підготовці фахівців психологічного напрямку наразі постає актуальною проблемою в кризових умовах сучасного суспільства. Сучасний ринок праці вимагає від психологів університетського кругозору, академічних знань з одного боку, і вирішення конкретних практичних завдань, з іншого боку. Така орієнтація передбачає систему соціально-психологічних засобів і методів, що сприяють професійному самовизначенню особистості психолога, його самоактуалізації в ході формування сенсо-життєвих орієнтацій; підвищенню конкурентоспроможності на ринку праці та адаптації до нових суспільних умов, реалізації власної професійної кар'єри. Успіх психологічної діяльності фахівця залежить від якості його підготовки, від того, наскільки створені в період навчання у вузі умови для розвитку його професійної самоактуалізації.

Проблема професійної самоактуалізації особистості на етапі молодості постає недостатньо вивченою та особливо актуальною для професії психолога: одні випускники-психологи на початку самостійної трудової діяльності протистоять професійним труднощам, а інші - пасують перед ними, дозволяючи зовнішнім обставинам визначати свій вектор життя (Шилакіна А. В. 2014).

Студентський вік, за твердженням Б. Г. Ананьєва, є сензитивним періодом для розвитку основних соціогенних потенцій людини. Вивченням особливостей студентського віку займалися такі вчені, як І. А. Зимня,